

Učiteljski Tovarš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj IX.

V Ljubljani 15. oktobra 1869.

List 20.

Pervi dan v šoli.

Že dolgo časa pred, preden se šola začne, starši otrokom napovedujejo šolo. Pametni reditelji otrokom šolo tako prijetno kažejo, da otroci komaj pričakujejo dneva, kedar bodo šli pervikrat v šolo. Nevedni starši pa otroke strašijo s šolo in učiteljem; šolo jim kažejo kot kako strahovalnico ali pokorilnico in učitelja kot hudega moža s šibo in palico.

Obernimo se od te napake, in pogledjmo malega dečka, ki veselo pričakuje šole! Že večer popred ne more tako mirno zaspati, kot drugikrat; po noči se mu sanja od černih in rudečih čerk, od pisanih knjižic in čertalic, od veselih svojih tovaršev, ki so ž njim v šoli i. t. d. Zjutraj še ne prisije rumeno solnce čez goro, je mali učenec že zbujen in praša, če bode šel že kmali v šolo! Druga jutra ga je mati mogla klicati k sebi, da ga je umila in počesala; danes pa že sam čaka, da bi se umival in napravljaj. Tudi kosilce mu danes nič kaj ne diši, ker se boji, da bi ne zamudil šole. Mati ga praznično napravi; sam pa vzame torbico s knjižico in tablico, ter ves pripravljen čaka veselega trenutka, da bode šel na pot. Šolska ura se bliža. Mati ga prime za roko, in veselo gresta proti šolski hiši. Oče pa si misli: Hodi v šolo z Bogom, moj sin! Perva pot v šolo naj ti bode ob enem perva srečna pot v življenje! Veselo poskakuje mali deček pri roci svoje matere, in po raznih vprašanjih prideta do šole. Tu vidita zbranih že tudi več drugih očetov in mater s svojimi otroci. Učitelj je v sredi med njimi, ter otroka za otrokom sprejemlje in pri roci vodi v klopí. Vsi, starši in otroci, gledajo učitelja, kako ravná ž njimi, kaj s kom govori, kako se do njih obnaša i. t. d.

V tej prvi uri naj bi si vendar vsak učitelj prizadjal, kar koli bi si mogel, da bi si pri starših in otrocih pridobival ljubezni in zaupanja, ali, da bi si saj več ne pokazil, kakor pridobil. Ni mu se treba hliniti, temuč prav po naravni poti naj obečuje s svojimi novimi učenci in s starši. Ena prijazna beseda, lep pogled že tū veliko stori.

Starši svoje male zaupljivo pusté pri učitelju. Kaj si li vse misli mala čedica pervikrat v šoli? Tonče bistro gleda za učiteljem, kamor koli se oberne, in tesno pričakuje, kako bo kaj v šoli. — Nace je radoveden, kaj bode učitelj njega naj pred vprašal. — Brice ogleduje svoje tovarše, in se jim posmehuje, med tem ko si njegov sosed Andrejček solze briše in na tihem ihtí. — Janezek sedí kakor lipov bog, in si ne upa ne na desno, ne na levo pogledati. — Jurče vstaja in seda, kakor domá, in misli, da je šola igrača. — Francek se z učiteljem kakor domá, s starši meni, in njegov sosed Mihec pa pazi na vsako besedo, ki je izgovorí učitelj. — Matevžek gleda, če mu bode kdo že kmali kaj jesti prinesel, kajti zgodaj je že vstal in pred šolo ni bilo časa, da bi se bil najedel. — Anžek pa plahotno pogleduje sim in tje po kotih, kje bode zagledal šibo ali palico ali kako drugo štrašno šolsko orodje, od kterega so mu domá pravili.

Tako se vsak otrok drugače véde in drugače misli. Kaj pa misli in občuti tū učitelj pri svoji mali čedi? Toliko rudečih lic, bistrih očesov in vročih sere pri sebi imeti pogreva tudi skerbnega učitelja, in nehoté ga prešinjajo resne misli. „Koliko odgovornosti do Boga in ljudi se mi v tej uri zopet nalaga! Vsaki teh otrok je kakor njiva, ki jo moram obdelovati in pripravljati, da bode kaj donesla, — drevesce, ki ga moram saditi, cepiti in rediti, da obrodí dobrega sadú, — duša človeška, kteri moram kazati pravo pot za časno in večno srečo! Z vsakim teh otročicev združeno je očetovo ali materno serce!“

Koliko ljubezni in zvestobe tirjajo vsi ti od učitelja! Dalje vidi učitelj v tem trenutku marsikaj pred očmi, in si misli: „Koliko imam med temi otroci takih, ki mi bodo težavno delo grenili! Koliko poterpežljivosti bode treba! Koliko vročega dela me čaka: 40 tednov, vsaki teden 22, tedaj vkup 880 učnih ur. Če se na vsako uro za navadno podučevanje šteje 10000 besedí (kar ni veliko), pride to na vse šolsko leto 8,800.000 besedí, in če se od tega le mala polovica vzame,

izgovori učitelj v začetni šoli dobro čez 4 milijone besedi na leto. Ali je kje kak stan, ki potrebuje toliko moči v pljučih, kakor učiteljski? Ni čuda, da veliko mladih učiteljev že prva leta onemore in gre pod zemljo! Obljubim, da bodem, kolikor mogoče, tudi varoval svojega zdravja. Nepotrebno ne bom govoril, pa tudi ne preglasno, pa tudi jezil se ne bom; raji bodem nekoliko trenutkov pri podučevanju prenehal, kakor da bi razsajal nad hudobnimi učenci“.

Sedaj pa pride čas, da učitelj začne šolo, to je, da podučuje. Kaj, podučuje! Pervi dan učence po šolsko podučevati, bi ne teknilo. Učitelj naj učence prve dni tako podučuje, da ne vedó, da jih hoče podučevati. On naj prve ure le na to gleda, da učencem šolo prijetno dela in priljubi. To naj se godí s primernimi vajami s kazavnim podukom in, bi rekel, z nekterimi telovadskimi vajami, da se navadijo po šolsko sedeti, vstajati, vversteno hoditi i. t. d. Druge vaje, n. pr. so, da učitelj z učenci posamne zloge, besede in kratke stavke z učenci posamno in z vso šolo glasno izgovarja. Naj poglobitnejše vodilo pri teh vajah je: „Vadi učence naj manj vsake četert ure kaj drugega“! Tako naj se učitelj prvi dan véde pri svojih učencih in naj se jim kaže pravega prijatelja, očeta in matere.

(Po Wiedemannu A. P.)

Stari in mladi Slovenec.

Prêko.

O. Prêko i prêky adv. contra, prêko ali vû preko, prêkû glagolati, knjigu na prêko razgnuti; praep. per cum gen. raro cum acc. prêko polja, šume, rêku; prêkû adj. transversus, contrarius, prêky i prêkij puťi, prêkaja slovesa; prêče, naj prêče.

S. Nsl. prekorubce absolute, prekomorski; prêčiti impedimentum ponere, -se seditionem movere, prêčinû transversus; prekast torvus; prekast res contraria, rebellio, -in contrarius, -nik rebellionis auctor. Znamenito se mi zdí, da s prêčiti sklepaté i precej illico, fortiter, serb. priki.

Prêmo.

O. Prêmo, tudi prêma - u - y in prjamí - a - u, adv. e regione, vî prêmo, prêmi adv. via recta, prêmê recte, vetru

ví přému plavaše; praep. cum dat. licu, očima, gradu, cum gen. přemo ihí, rěky; přemimo trans, ultra, přemü adj. rectus, aequalis, -inü qui e regione est; přemina rectitudo, přemiti -mlja - miši dirigere, rectum iter tenere.

S. I nsl. spremiti se, ispremiti, sprmila (pro sprêmila) dušo v sveti raj; přéma jeder der beiden wagentheile (prednja, zadnja); přemek slabo proso, slaba ajda; oprêmek appluda t. j. otrobi; da bi prem, premda, akoprem quamquam, če-čiprem; cf. hrov. serb. prema, prima, primalitje; gr. πρόμος.

Prêti.

O. Prêti prja-přiši, raro pra - preši contendere, contradicere, causam tueri, dubitare, — o čemí, po komí; — se pugnare, sí kymí za koju veščí, přeha se, přehota se; prja ili pürja, přênije contentio, contradictio, imêti pru litigare, pírivü - rínikü, -inü; pírící contentiosus, adversarius, causidicus, pírící advocatus.

S. To je nsl. per, perec (Perc, nem. Peer, Pirec); prio t. j. prja (actionem) imajo spom. briz., prnja rixa, prnjati rixari, hrov. razgledaj pru moju, serb. preti prem, parac accusator, parnica pravda.

O. Od tod i sapri - nikü, süporü rixa, süporilivü, vüsporivü contentiosus.

S. Iz prêti je tudi prêtiti - štã - tiši minari, increpare, kogo i komu (nsl. imate prititi, priteti, pritez); prêtilo reprehensio, prêta f. prêtü m. prêtíba, přštenije minae, přštati - aja minari; pa prêtüka offendiculum (cf. prêtüknãtitykati); přprja - přênije persuasio, přprêti kogo o čemí persuadere, prepirati suadere, — se slovesy.

Prêstaní.

O. Prêstaní f. bezü — ni perpetuo, sine intermissione — nije cessatio, přêstati je.

S. Jaz rabim prestanek, brez prestanka; naj mi služ tudi přêstati - stanã - neši cessare, desinere p. oti igry, grêhí; prestajati oti sladosti, o mnozê.

Prêdati.

S. Tako prenda ali mu prenda t. j. mu prede z nosnikom, sem že čul velikrat; je tedaj iz přêsti - da nere, předenije - deno - divo.

O. Přêdati - aja - aješi salire, trepidare, ni fallimur.

S. Opresti: tako mi je po ti jedi slabo prišlo, da bi bil kmalo (okoli) opredel; prelo transitus; de bi živina sej vsa ne opredla; hrov. serb. predati trepidare, strahom ne predaju, opredom pozornim, mrazni i predljivi; mačka prede (knurrt), prenuti e somno excitari itd.

Kako naj se berilo, zlasti v višjem razredu obdeluje, da se ž njim kolikor mogoče združuje več naukov. *)

Pri branji naj se prepriča učitelj, ako učenci razumejo, kar berejo; otrok naj mu pové to s svojimi besedami. Ako je otrok bral male povesti, basni, naj jih še enkrat po svoje pové, to bo otroke veselilo, ter jih spodbadalo v pozornost; naj poskusi to več otrok pri eni povesti, to jih bo vnemalo, da se bodo med sabo skušali, kdo bo bolje povedal; primerjali bodo, kako bi bili povedali, ko bi bili vprašani — vadili se bodo misliti. — Ne mara, da se bo to enemu ali drugemu igrača zdela. — Jaz pa mislim, da čas in trud, kateri se v to obrača, donaša ob svojem času naj boljše obresti; otroci, kateri so vajeni misliti, bodo marsiktero zapreko ložeje prestopali, kakor tisti, ki se niso vadili misliti.

Ker pa v drugem berilu za slovenske šole več berilnih vaj 3., 4. in 5. razdelka sega v zemljepisje, domačo zgodovino, narodoslovje in narodopisje, naj učitelj tudi v teh rečeh podučuje učence, kolikor se to more zgoditi; vodilo naj mu pa ne bo toliko sistem, kakor pedagogika. Učitelj naj ne pozabi na kratek čas, kateri mu je v to odmerjen, pa naj nikar ne prezira zmožnosti učencev, kolikor je morejo imeti v ljudskih šolah; naj prevdarja, koliko bodo teh reči potrebovali v navadnem življenji, in potem odločuje berila. Naj izbere naj prej to, kar mu je naj bližje, na daljno naj gleda in kaže le toliko, kolikor potrebuje, da bližnje razjasni. In ko jim je dopovedal, kar je blizo, naj sega po oddaljenem ozirajè se na odločeni čas, na potrebo in na zmožnosti otroško. Iz zgodovine je dovolj, da otrokom pripoveduje naj važnejše zgodbe in odbrano versto naj slavnejših mož in žen. Če otroci vedó naj važnejše pri-

*) Po g. Ribnikarjeve m nemškem spisu svobodno poslovenjeno.

godbe in spoznajo imenitne osebe, jim bo to več koristilo, nego da bi se jim reč prav na drobno razkladala.

V zemljepisji podučevati ali učiti se ga brez zemljevida, brez nagledovanja je mlatva prazne slame. In vendar nimamo zemljevidov po ljudskih šolah. Učiteljev zemljevid je dostikrat edini pri šoli. Že iz tega namena naj se otroci vadijo zemljevide risati. Ni ravno toliko nad tem, če je meja malo bolj ali manj zakrivljena, da je le pravilna lega zadeta, je že zadosti. Enkrat se nekaj, drugikrat zopet nekaj pokaže.

Učenik hoče n. pr. pokazati zemljevid avstrijske države ali naj prej kranjskega. Naj naredi piko, ktera naznanuje kraj šole, okoli tega naj naredi nekako podobo političnega okraja, temu naj prideva druge okraje; na podobi ni toliko, samo da se lega zadene, dokler so vse meje narejene, tako naj se pridevajo druge kronovine ena za drugo, pri teh pa se lahko notranja razdelitev opušča. Poprej bolj redki obris se lahko bolj zgosti, notri se narisajo mesta, in pozneje, ako je čas, potreba in dobra volja tudi drugi znameniti kraji, pa tudi poglobitve reke, gore i. dr. Tako si napravijo otroci podobo, ktere ne bodo tako hitro pozabili, ker so jo sami izdelali; ta podoba pa jim vse bolj živo poodčituje, kakor da bi kamnotise zemljevidov še toliko in toliko časa gledali.

Da se otroci vadijo misliti in prevdarjati in sami opazovati, sposobne so posebno berila, v kterih se govori od prirodoslovja. Tukaj naj se učenec naj prej napeljuje, da ne vé, kaj ta vednost obsega, potem naj poišče razloček med živo in neživo stvarjo, naj se mu pokaže, kako da so vse živeče stvari tako primerno vstvarjene, da skupaj dosežejo svoj višji namen; tako naj se razlaga kaj je živeča stvar (organizem). Ko se pa učencem pripoveduje, da nektre živeče stvari kraj po svoji „volji“ lahko zapuščajo, ali vsaj za svojim živežem hodijo, spoznajo razloček med rastlinstvom in živalstvom, tako naj razvija tudi druge lastnosti, ki ji razločijo. Res, da tako učenje je bolj počasno in težavniše, kakor ko bi učitelj sam to obdeloval; čas v to obrnjen pa vendar ni zgubljen, ker učenec se vadi samostalno delati ter misliti, bolj pazljiv je, ker on tudi nekako pomaga podučevati; učitelj se pa tudi lahko precej prepriča o zmožnosti učencevi. Učitelj naj si naredi glavno osnovo od naukov, ktere hoče učiti; učencem ravno ni

treba vediti, zakaj se je to tako, uno drugače razdelilo; potreba pa je osnove, da se odbere, kar je naj bolj potrebnega.

Učitelji se radi v tem pregrešé, da so preobširni, in da se pečajo z inožeželskimi (tujimi) rečmi; ne mislim, da bi to storili iz namena, pohvaliti se s svojimi učenci pri spraševanju, marveč mislim, da nauk, kterega prednašajo, ne poznajo dobro, in ravno zarad tega mislijo, da to, kar je med nami, ni zanimivo. Gotovo vstreza namenu, če se pri živalstvu tudi vpletajo male povestice, ktere kažejo zanimive živalske lastnosti; otroci bolj pazijo, njihovi spomin se podpira in temu se lahko pridene kakšen nauk, kteri učencu na drugo stran koristi. Tako naj bi se pri rastlinstvu, rudinstvu in prirodoslovji delalo.

V ta namen naj bi se kupil za ljudske šole atlas v podobah (Bilders-Atlas); ima pa ta 334 podob z barvami na 32 tablah, priložena je tudi razlaga vseh podob v hervaškem, slovenskem, laškem, nemškem in madjarskem jeziku. Še le potem bi koristilo živalstvo in rastlinstvo prednašati. Brez nagledovanja je pa vse mervto.

Splošni učiteljski zbor v Gradcu.

(Konec.)

Na versti so še mnoga pozdravljenja in odzdravljenja mnogih društev i. t. d. med temi tudi pl. g. Hasnerja.

Ker bode drugo leto veliki zbor nemških učiteljev na Dunaju, bode četerti splošni zbor avstrijskih učiteljev še le l. 1871.

Zbor se končá s trikratnim slavoklicem presvetlemu cesarju. S tem velikim učiteljskim taborom sklenjena je bila tudi krasna

razstava učilnih pomočkov,

ktero je napravil krajni odbor učiteljskega zbora v treh dvoranah. Videli smo pri prvem zboru avstrijskih učiteljev na Dunaju (l. 1867.) lepo enako razstavo, a tolike različnosti o posamnih rečeh in toliko sedanjemu času primernege šolskega blagá ni bilo tam, kakor letos v Gradcu. Škoda je le, da je ta razstava z zborovanjem vred jenjala, in tako človeku ni bilo

mogoče vse ob enem zmagovati. V prvi dvorani so bile razložene učilne stvari iz deželne naprave za gluhomutce; od prve naj potrebnije do naj zadnje reči, ki jo rabi ta šola, se je tu videla, in povsod so bili dodani tudi izdelki različnih podob (tabel) iz naravoslovje; na mizah je bilo razloženo vsakoverstno fizikalično orodje, zbirke iz rudinstva, izdelki učencev, modeli iz kupčijske akademije itd. Posebno so se odlikovali W. Christenovi modeli iz gipsa. Tretja dvorano je bila polna prav velikanskih reči. Vsakoverstni zemljevidi, šolske in pomočne knjige iz vseh šolskih nauk, večji in manjši obrazi zemlje, nébesa i. t. d. so bili v naj lepšem redu bogato razloženi. Videli so se tu različni poduki v pisanji in risanji in izdelki učencev po tem in unem učilu, herbariumi, učilni modeli, kokoni za uk v sviloreji, cepilni rezki za uk v sadjereji, transparenti za uk v zvezdoslovji i. t. d. Znamenita je bila tudi razstava drobnih izdelkov iz otroškega verta (Kindergarten) gospodičine Marije Juda, koja je vse te reči tudi sama razkazovala in v prav prijetnem jeziku razlagala. Vsak, kdor je to lepo razstavo ogledoval, je bil naših misel, da že sama razstava, ko bi človek nič drugega ne bil videl in slišal, bi bila vredna teh stroškov, ktere je kdo sam ali kdo drugi zanj potrosil, da je prišel v Gradec. Od tistega časa me vedno obhaja misel: ko bi bilo vendar mogoče, da bi ljudski učitelji vsako leto imeli vsak v svojem glavnem mestu tako razstavo!

Drugi dan zborovanja popoldne nas je šlo več učiteljev v bližnjo vas Krottendorf, kjer je

deželna kmetijska šola;

tam nam je ondašnji ravnatelj g. A. d. Baumgartner, prav prijazen priletan mož, vse na tanko razkazoval in razlagal, kaj je to in uno in kako se sploh dela in podučuje v tej šoli. Tu smo videli lepo vertno šolo za sadno drevje in za vinske terte, različnega kmetijskega orodja, iz med kterega nas je posebno zanimavala ruvarnica za plevel, mednica, s ktero se iz satovja med jemlje in se satovje nič ne poškodova, različne sejalnice, panji za čebele, čebeljak po naj novejšem načrtu i. t. d. Videli smo lepo govejo živino različnih plemen, izverstno gnojišče z gnojniko močilnico, sirnico, v kteri se dela dober sir, s kterim nas je verli ravnatelj tudi prijazno pogostil, ter nam je pri odhodu prijazno dovolil, da se v vsakoršnih go-

spodarstvenih zadevah smemo nanj obračati, da nam rad preskerbí različnih semen, pa tudi orodja, kakoršnega bi tu pa tam pri kmetijskem poduku ali za svojo rabo potrebovali. V to šolo pridejo tudi učenci iz Slovenskega, pa je učitelj rekel, da prvo leto zaostajajo, ker jezika ne razumejo. — Kedaj bomo imeli kje za Slovence tako vredeno kmetijsko šolo?

Poslednjič naj še omonim, kako se pri naših sosedih bodisi med Slovenci ali Nemci, vedno bolj širi ljubezen do šole in učiteljev. Neki rojen Krajnc, ki je sedaj veljaven tergovec v Gradcu, zvé, da smo pri tem zboru tudi učitelji iz Kranjskega; pride k nam, nam gostoljubno streže in ko se mu pri odhodu za prijaznost zahvaljujemo, pravi med drugim: „Kedar koli vidim kakega učitelja, se spominjam svojih otročičev, kteremu bom izročil v izrejo“; — pri teh besedah se mu vlijejo debele solze po licih, in živo ganjen ne more dalje govoriti. — Drugi Graščan (Nemec), ki je dal učiteljem prosto stanovanje, je djal: „Was ist mir ein Schützenfest u. dgl.! die Lehrer, die sind mir immer am meisten willkommen!“ Tako je. Učitelji, delajmo zvesto in nevtrudeno! Prišel je čas, da bode pravični svet pripoznal tisti stan, ki z mnogimi drugimi stanovi v prvi verstí dela za blagor vesoljnega človeštva!

A. Praprotnik.

Umetnost.

Prišel je vavno kar na svetlo drugi del pevske šole, ki jo je zložil verli g. A. Förster. Ta zvezek obsega mnogo prav zanimivih naukov v petji in sploh v godbi, ter razlaga v prav umevni besedi in s primernimi pojasnili različnost intervalov (tudi dvojni križec in dvojni be, pregled enharmoničnih tonov, kaže tabelo različnih intervalov, prve in obrnjene intervale), razloček med dur in mol (harmonično in melodično škalo, pregled skal), paralelni dur- in mol-toni, melodične molškale s trizvoki, vaje v duru in molu (s podloženimi primernimi besedami), vaja v enharmoničnih tonih, pregled tonovih načinov v kvintovem krogu, triglasne vaje, ktere imajo lepo zbirko iz narodnih pesem v vseh slovanskih narečjih (v českem, poljskem, hervaškem, ruskem, serbskem, slovenskem), glašbine olepšave, akcent (naglas, povdarek), pregled oktav, v kterih glasovi pojó, stari toni (preden so križec in be rabiti jeli), ki se rabijo v starodavnih koralih.

Pristavek ima lep poduk „Besedo o petju“, kjer se razlagajo vse potrebne reči, na katere se mora pri petji paziti, vsakdanje vaje za olepšanje glasú (Solfeggio), in imenik tujih besed, ki se rabijo pri petji in godbi, katere se tu pervikrat v slovenskem razlagajo. Vse blagó, kar ga ima v sebi ta zvezek, na 63 straneh v veliki osmerki, je tako izverstno in djansko, da se mora na prvi pogled prikupiti vsakemu, ki se pečá s pravo podlago pri izobraženem petji ali sploh z olikano godbo. Ta (drugi) in tudi še prvi del te dobre pevske šole se dobiva pri skladatelju ali pri Giontinitu v Ljubljani. Priporočamo jo prav živo učiteljem, ki se pečajo s to lepo umetnostjo!

Dopisi in novice.

Iz Černomlja. Omenjalo se je že v „Tov.“ o dragatuški in viniški šoli. Jaz sem se pa namenil sploh o vseh naših šolah kaj pisati, da naši tovarši vidijo, da mi belikranjski učitelji ne dremljemo. V naši glavni šoli bilo je šolsko spraševanje 26. julija t. l. V tej šoli se je podučevalo, kakor se vidi iz „letnega sporočila“, razun navadnih naukov tudi še o sadjereji, sviloreji, vinoreji, čebeloreji in nekaj tudi o telovadbi. V prvem razredu je bilo 192 učencev in učenk, v drugem 150, v tretjem 66 in v četrtem 28. Prvi in drugi razred sta tedaj prenapolnjena; po postavi bi se morala napraviti vstrična ali paralelna razreda. Pri tolikem številu učencev se tudi more malo storiti; le prav pridni otroci prvo leto kaj napredujejo. Ako pa primerjamo prvi razred s četrtem, se nam zdi čudno, kako je to, da od blizo dve sto otrok jih komaj dvajset do trideset pride v četerti razred. Kaj je tega krivo? jaz mislim tole: Tukaj ima naj več učencev eno ali dobro eno in pol ure hodá do šole; stariši tedaj svojih otrok ne puščajo v šolo še s šestim ali sedmim letom, ampak naj raji še le v devetem, ker se po zimi zavoljo mraza za nje bojé; potem hodijo toliko časa v šolo, da opravijo spoved in sv. obhajilo, potlej pa ni daha, ne sluha več o njih, ker so že kakor hlapeci in dekle; verh tega jih pa pri nas preveč vsakdanje šole oprostijo, in jih veliko v nedeljski šoli za sv. obhajilo pripravljajo. Deželna gosposka ni sedaj kaj skerbela za šolsko obiskovanje; nadjamo se, da bode zanaprej to drugače, ako ne, bodemo imeli kmali prazne šolske izbe. Naša šola ima tudi blizo mesta velik sadni vert, kateri si bo, ako Bog dá, v malo letih prav lepo opomogel.

17. avgusta je bilo napovedano šolsko spraševanje v Metliki; ker je pa vlada učitelja g. Sturmá poslala na Dunaj v kmetijsko šolo, bila je skušnja precej začetka imenovanega meseca. *) V prvem

*) Iz Bele Krajne sta bila tedaj že dva v tej kmetijski šoli. Bomo videli, če nam bo letošnji poslanec kaj o tej šoli povedal; lanski nam ni kar nič.

razredu je bilo 190 učencev, v drugem in tretjem le 60. Tudi tukaj je tedaj tako, da učenci ne grejo iz prvega razreda v drugega in tretjega. Pervi razred je zelo nallačen, ker je šolska izba tako majhna, da se učenci ne morejo v klopi stisniti, ampak stoji jih veliko okrog klopi, ali pa sedé na dolgih stolih ob zidu. Podučitelj jih vendar tako marljivo podučuje, da znajo prav dobro brati in pisati. V drugem in tretjem razredu učili so se tudi risanja in v tretjem razredu še celó precej zemljepisja; tudi nemška in slovenska slovnica jim je bila dobro znana. Ne more se pa odobriti to, da učenci, še bolj pa učenke pri spraševanju tako glasno med seboj govoré, da odgovarjevca potopujejo; čé tudi letom tako delajo, res čudno je, da se kaj naučé. Posebno je pa tú šolska hiša neprimerna. Šolski izbi ste tako nizki, da bi se človek v prvem razredu, kjer je 100 otrok, skoro zadušil. To je gotovo kaj nezdravo! Naredili so zdaj v Metliki kaj lepo novo mestno hišo; škoda, da niso še štiri šolske izbe prizidali za prihodnje šole!

16. avgusta dopoldne je bilo šolsko spraševanje na Planini (Stockendorf). Učencev je bilo 26, učenk pa 29. Šolska izba je kaj lepa, prostorna in svetla; učitelj tedaj v šoli lahko diha. Ta šola je po večem nemška, pa ne napreduje dobro. Okrajni glavar, blagorodni gospod Ch o r i n s k y, ni bil s to šolo kaj zadovoljen. Samo to povem, kako je bila v tej šoli klasifikacija vredjena. Naukov je bilo v zapisniku na cente naštetih. Nekteri učenci so imeli v šestih naukih „srednje“, in pri vsem tem pa d o b e r napredek. Tako sem pri enem bral: нравstnost „srednje“, zmožnost „srednje“, prizadevnost „srednje“, kersanski nauk „slabo“, branje „srednje“, številjenje „srednje“ itd. (sam ne vem več dobro, koliko je imel ta ubogi terpin „evajarjev“), a napredek „dobro“. Na vprašanje, zakaj je tako zapisano, pravi učitelj: „Jaz sem naj prvo „napredek“ klasificiral, o kolikih naukih bo ta ali uni „evajte“ imel“. —

Popoldne 16. avgusta bilo je šolsko spraševanje v Semiču. Učenci in učenke so tako izverstno odgovarjali, da je bilo veselje. Pokazala sta g. katehet in g. učitelj, da sta se med letom s šolo trudila, in gosp. okrajni glavar ju je tudi očitno pohvalil in rekel, da je ta šola ena prvih. Posebno mu je dopadlo, ker so otroci tako glasno odgovarjali. Meni se je to še preglasno zdelo; zelo so vpili in se napejali; vendar veliko bolje tako, ko pa tiho. Pri številjenji mi je bilo pa to preveč, ker se je učitelj toliko ubijal s „tričlenko“, kar še taki otroci težko razumejo. Učencev je bilo v tej šoli: v prvem razredu 54 dečkov in 32 deklic, v drugem razredu dečkov 61 in deklet 7, v tretjem razredu učencev 44 in učenki 2, skupaj 200. Šolska hiša je lepa in ima dve šolski izbi. Podučiteljska služba je že dve leti spraznjena. Učitelj podučuje tedaj nekaj učencev dopoldne, nekaj popoldne. (Prih. dalje.)

Iz Notranjskega. M. J. — 27. sept. imeli smo v Postojni v krasno okinčani šolski sobi prvi učiteljski zbor pod vodstvom gospoda c. k. okrajnega glavarja in vpricho gosp. okr. šolskega oglednika. Vdeleževalo se je tega zbora, kateri je od 10. ure do 1 $\frac{1}{2}$ čez poldne

trajal, nad 30 ljudskih učiteljev. Posvetovalo in razgovarjalo se je v znanih vprašanjih tako jedernato, da so se misli in vošila posamesnih učiteljev v posebnih razpravah na tanko razodevale, ter so vstrezale vsem zahtevam. Zato ni čuda, da so učitelji po zboru nehoté pretresovali nekatere prejšnje zборе enega kopita, v katerih so nas učitelje vedno tolažili le z upanjem boljšega plačila na unem svetu. — Naj bi kdo drugi vdeleževalec popisal ta zbor! jaz omenjam tu le še nekaj iz svojega kraja, kako sem letos gojil svilorejo. Veselilo me je videti, ne samo šolsko mladino, ampak tudi odrasčene marljivo in skerbno poprijemati se te reje, in res so se nekteri že dobro izurili. Kratili pa so mi to delo in nedolžno veselje naš šolski prednik, ker so v tem času neprenehoma šolo ogledovali, kakor da bi gojil v nji same strupene kače, ter so hoteli ovohati nek čuden otrokom škodljiv smrad, akoravno se že samo na sebi razume, da morajo te živalice imeti čist in zdrav zrak, da se dobro ponašajo in da ne smejo biti med šolskim podukom v šoli; pri vsem tem so me moji vikši ob svojem času poklicali na odgovor zarad teh dozdevnih napak, in oni gospod so proti nekemu človeku djali: „Ich glaube, unser Lehrer wird sich hier nicht lange behaupten können, weil er die Seidenzucht im Schulhause betreibt“. — Ker sem od drugega letošnjega pridelka posebno zdravega japonskega plemena obilno svilnega semena pridelal, ga delim notranjskim učiteljem za njihovo šolsko rabo po $\frac{1}{2}$ lota brez plačila; kdor ga tedaj potrebuje, naj se pri meni oglasi!

Konečno naj še potožim, kako se mi godí za plačo! Od 1. januarja t. l. še krajcarja nisem prejel, pa se tudi ne nadjam pred novim letom kaj dobiti; štejem se pa v tisto versto učiteljev, kakor je bilo že v „Nov.“ povedano, kjer pride na eno družinče po 6 soldov na dan. Da bi že skoraj prisijalo solnce pred naš prag, na katerem sedaj stojimo, ter se milo oziramo na vrata milosti, kdaj se nam bodo odperla.

Iz Teržiča. (Očitno šolsko spraševanje, opravičenje in prošnja do slavnega deželnega zbora). Kakor druga leta, smo tudi letos šolsko spraševanje, kakor mogoče, praznično napravili in na osebno povabilo prišlo je dokaj poslušalcev izmed soseskih mož in domače gospóde in to še posebno k IV. razredu, k čimur jih posebno razun različnih šolskih stvari še tudi privabijo nalašč za to nabrane deklaracije podučljivega pa tudi smešnega zapopadka, tako namreč, da se družijo koristne reči z zabavnimi.

Dobro so letos nauk pospeševale table, dar Njih Veličanstva presvitlega našega cesarja. Želel sem, da naj učenci za to slavo in zahvalo Njih Veličanstvu očitno naznanijo; navadil sem jih, da so trikratni „živio!“ takole pa zmiraj više zapeli: Bas ali temeljni glas ste zapeli dve klopí dečkov, tretji glas drugi dve klopí, peti glas so peli ostali dečki, deklice pa so osmi glas poprijele in vsi so tako dolgo svoje glasove peli, da sem jaz v vseh teh glasovih pel besede: **Franc Jožef Pervi, Živio!** Za tem je sledilo kakih deset

pesem z navadno šolsko veselico in s cesarsko pesmijo. *) Zakaj pa je bila zahvalna maša pred spraševanjem in zakaj se je pri spraševanju tako mudilo, to pa drugi vedo. — Naše „perijohe“ si ljubi „Tovars“, močno osmešil pred svetom, vendar pa je bilo prehudo, ker je bila zadeta vsa šola. Nekaj izjemka je, pa ne veliko. Da se pa ni po nikakoršni slovnici pisalo, so pa nanesle srenjske zadeve, ki so znane. Srenja je perijohe založila, torej ni imela za pripravljeno sporočilo prostora.

Imamo sedaj deželni zbor. Prosimo, terkajmo! Morebiti, da se nam bo pri teh durih bolj prihodnost odperla, da se nad nami ne bo še bolj uresničeval stari pregovor, kakor pri nekdanjih učiteljih! Vsakemu stanu se zboljšuje materialni stan najpopred; pri nas pa se narobe vprega. Vsakdo zmed učiteljev si mnogo želi, nekteri si želi tega in unega, drugi si želi se tega in unega znebiti. Kaj vse želimo, prosim, naj se pogleda zadnji list „Uč. T.“ l. 1865 pa 1866. Bog daj!

L. Knific.

— (Učiteljski zbor.) 23. sept. t. l. se nas je zbralo na povabilo c. k. okrajnega poglavarstva pod predsedništvom okrajnega oglednika kakih 18 učiteljev kranjskega glavarstva in sicer iz obeh dekanij kranjske in loške v pisarnicah starega grada prijaznega Kranjskega mesta.

Pridružil se je temu zboru tudi č. g. Lazar (edini duhovnik), za šolo vneti in marljivi vodja kranjske glavne šole. Obravnavale so se razun treh od slavne vlade zastavljenih prašanj tudi še druge šolske stvari, ter se je posvetovalo o tem in unem.

Pervo vprašanje se je rešilo skoraj sploh za glaskovanje s pisanjem ob enem, ter so se našteli tudi razlogi, kateri to učilo zagovarjajo, ter ga za naj bolj veselo, koristno in vedrilno ter na vsestrani najbolj vspešno poterjujejo. Pisavec teh verstic je razloge iz svojega izdelovanja v slovenski zapisnik narekoval, g. Humer, okr. glavarstva pisar, pa je zapisnik ter vse obravnavanja zapisoval po narekovanji oglednikovem. Ako je drago, se tudi pošljejo izdelovanja vseh treh vprašanj, ker sem jih po slovenski izdelal, **) drugi pa so veči del nemško izdelovali, nekteri po eno, nekteri po dve, nekteri tudi vse vprašanja; eni so pa kar molčali, in zakaj so molčali? Zato, ker jih zraven ni bilo.

Marsikterega bi se lahko vprašalo, zakaj ga zraven ni bilo. Pa si morda kateri misli: dokler nove plače ni, tudi nove postave nimajo moči.

O drugem vprašanji smo obilno učilnih oddelkov našteli; slovnica, pravopisje, povestnica, zemljepisje, živalstvo, čbelarstvo, sadje-reja, sviloreja, rudnistvo, ribštvo i. t. d. se mora obdelovati po berilu v višjem razredu in to za to, ker posebnih knjig nimamo za to, potrebne pa so, in berilo o vseh teh rečeh kaj omenja in jih obravnuje.

*) Kako smo obdelovali povestnico našega cesarstva in svetovno in kako smo imenovane table rabili, da smo se vadili na berilih sadjoreje, sviloreje, živalstva, poljedelstva i. t. d., drugo pot. Pis.

**) Prosimo, le pošljite!

Vredn.

Pri tej priliki pa smo tudi Njih Veličanstvu presvitemu cesarju vsklíknilí zahvalo in slavo za v ta namen nam darovane „Hartingerjeve“ podobe. Tudi sem v svojem izdelovanji povdarjal, da bi se „Hermanove“ podobe za kazavni poduk nikjer pri nobeni šoli ne smele pogrešati.

Prav rad bi vedel, koliko naših učiteljev je pri družbi sv. Mohora, ker nihče drugi ni omenjal „žival domačih in tujih“ s podobami. —

O tretjem vprašanji smo našli vse polno razlogov, kako naj učitelj ravná, da ga bodo ljudje spoštovali in da bo šola napredovala; poglavitnega vzroka si pa nihče ni upal omeniti, in ta je, kakor nas je g. ogleđnik sam opomnil, gotovo boljša plača, ker s tem se bo marsikaj poravnalo, kar je še krivega in da učitelju ne bo treba be- račiti od hiše do hiše.

Tudi g. vodja kranjske glavne šole je k temu odgovoru blizo to le dostavljal: Učitelj naj pred vsem drugim dela na to, da ga bodo učenci ljubili, ker potem jih ljubezen v šolo nagiba, sili, pošilja in tako rekoč vleče i. t. d. Po tem obravnavanji, ki je od 9. do 12. ure trajalo, smo pa še vse polno rubrik imeli napolniti, tako da smo še le ob 1 uri na Stari pošti k gorki juhi sedli, kjer smo se za dušno hrano s telesno poživiljali, in nam je med kramljanjem in petjem vse prehitro solnce za božjo gnado šlo. Lepo upanje nam je dajala prijazna večerna zarja. Mislili smo si pač, da bi se slavni deželni zbor vendar tudi naših ran spominjal, ter si s tem postavil naj lepši spominek za omiko in oliko našega naroda!

L. Knific.

Iz Celovca. (Poziv Slovincem!) G. D. Trstenjak predlaga v „Slov. Narodu“: Naj bi pri vstopu k družbi sv. Mohora prihodnje leto udje razen letnine dodali vsaki po 10 nkr., po tej poti bi se nabralo okoli 1300 gld. Za 300 gld. bi se Janežiču omislil spodoben spominek. Letni odstotki od 1000 gld. pa bi se dajali za darilo pisatelju, kateri bi družbi izročil najboljše delo za natis, in to bi bila vse žive dni: „Janežičeva ustanovitev“. — Radostni podpiramo ta predlog; da se pa vresniči, treba, da nabiratelji družbinih udov ljudem primerno razjasnujejo blagi in vredni namen, kar naj jim bo živo na srcu. Gotovo pa je Slovincem sveta dolžnost, da varujemo in slavimo spomin Janežičev! Zato smo koj v začetku imeli namen, ki ga razglašamo tu: Naj blagovolijo častiti rodoljubi vseh slovenskih strani zlagati, da se ranjkemu pisatelju postavi primeren spominek! Doneske bo prejemale in razglašalo „Besednikovo vredništvo“ v Celovcu. Slovence sploh prosimo, da z dobro voljo pospešijo dobro in blago reč! („Bes.“)

Iz Ljubljane. (Zbor mestnih učiteljev.) 29. sept. t. l. smo imeli tudi mi ljubljanski mestni učitelji v mestni dvorani svoj napovedani shod. Preč. g. okrajni ogleđnik kot pervosednik naj pred prijazno ogovori pričujoče, povdarja namen šolske postave in učitelje spodbuda, da bi vzajemno in zedinjeni delali za povzdigo ljudske šole. Potem pridejo na versto znana vprašanja, in sicer o prvem: ali naj se učenci učé čerkovati, slovkovati, ali brati in pisati ob enem? Po g. Belarjevem govoru, da se učenci naj ložeje in naj prijetneje učé brati in pisati ob enem, se sploh sklene, da je to ravnanje ali

učilo naj bolje za naše šole. *) Pri drugem važnejem vprašanji, kako naj se z berilnimi vajami združujejo še drugi nauki, se mudimo dalj časa. G. pervosednik kaže nek odgovor tega vprašanja iz učiteljskega shoda prejšnjega dne. **) Za tem g. Močnik razlaga, kako bi se v ljudski šoli posebno zemljepisje podučevalo in združevalo z berilnimi vajami. Drugače se uči zemljepisje kot vednost, t. j. sistematično, drugače po pedagogičnih vodilih. Navadno se zemljepisje začinja z matematičnim oddelkom. Pedagogika pa pravi: Od bližnjega na daljno, od znanega do neznanega. Domači kraj otrok naj bolje pozná; zemlja, kakoršna je, njeni hribi in doline, plani in ravnine, gozdi, polje in travniki so mu že znani. To naj se mu najprej razloži, ter pokaže, kako se to narisa. Potem naj otroci spoznajo 4 kraje sveta, kajti besede „zgor“, „doli“, „na desno“, „na levo“ ne zadostujejo. Otroci so že sedaj nekoliko pripravljeni, tedaj naj se iz posamesnega (specijalnega) zemljevida domače dežele naj prej odbere rojstni kraj, naj se v vanj narisajo vasi, mesta, reke itd. Kar se je otrok naučil spoznavati pri rojstnem kraju, naj se uči tudi pri domači deželi. Da učenec spozná porečja, gorovje, naj se mu to v celoti pred oči stavi, n. p. naša domača Sava od njenega izvira noter do ustja i. dr. Pri tem podučevanji gre v prvi versti za naravne meje. Ko se je učencu pokazala ožja in širja domovina, naj občuduje zvezdoto nebo, naj spoznava zemljo za obljo, ktera se suče v neznanem prostoru neba, naj se mu pové, kaj nareja štiri letne čase i. dr., naj se mu pové, kakšno je poveršje zemlje, morje, gorovje, dalje razlika mraza in toplote po zemlji in poslednjič človeška plemena. Ko je učenec to zvedel, potem naj se uči dežele in države po svetu poznati; učenec pride potem še enkrat v svoj domači kraj nazaj; pervikrat je spoznaval reke, gore in nekatere posamne kraje v domači deželi, spozná pa sedaj vredbo dežel, njih zvezo med seboj, ter nekoliko iz statistike itd. Učenik kazaje podobo domačih krajev, se bo težko anal, da bi tudi kaj ne spregovoril od zgodovine teh krajev. Govoré od Save in Kolpe bo težko molčal od Siseka ali Belgrada i. t. d. Podoba krajev se še le potem živo v spomin vtisne in kraji se oživé, ako vidimo, kako so se od nekdaj na tem prostoru ljudstva gibala in sukala. Kaj pa, paziti je, da take vpletene reči ne zapeljujejo učitelja preveč od svojega glavnega namena. Zgodovina, ktera se uči v ljudski šoli, ima prav posebno namen serce požlahtniti, ter ga ogreti v ljubezni do domovine i. t. d. V ta namen so pa bolj sposobne žive slike slavnih mož, kakor razkladanje dogodadij, zgodovinskih števil, ktere se prej ali slej pozabijo. Vsa zgodovina naj se pa učencem kaže kakor vlada božja nad človečanstvom i. dr. K sklepu pa misli g. M.: Drugo berilo je po sedanjí osnovi namenjeno za 3. in 4. razred glavnih šol, naj bi se v 3. razredu vzel prvi razdelek: naravopisje; v 4. razredu naj bi se pa vzel 2., 3. in 5. razdelek. Učitelji so pa te misli, da naj to določi ravnateljstvo vsake šole v porazumljenji z učitelji. — Tretje vprašanje

*) Čudno se nam zdí, da se še dan danes pomenkova o tem vprašanji, ker sedaj povsod, pa tudi na Kranjskem že čez 20 let podučujemo po tem učilu. Vredn.

**) Popis učiteljskega shoda iz ljubljanske okolice podamo drugo pot. Vredn.

o učiteljevi veljavi odgovarja se naj pred o posamnih zadevah, potem pa splošno. G. Močnik povdarja, da k učiteljevi veljavi pripomore naj več tudi to, če tudi njegovi predniki kažejo, da jim je mar za učiteljevo dobro ime, da tedaj ne gledajo na to, kaj ta ali uni govori, ali kako ta ali uni sodi učitelja, temuč naj se o tem vselej tudi sami prepričajo in ravnajo samostojno. G. vodja Rozman dodaja k temu odgovoru še dalje in razlaga, kako važna je učiteljeva veljava, da pospešuje vpliv do šole. Sploh pa se pri tem vprašanji strinja vse v to, da, dokler učitelj po vredbi in plači ni tako postavljen in oskerbljen, da bi mogel svojemu stanu primerno na vnanje živeti, prisrenji in družinah ne bode imel tiste veljave, ktere mu je treba. Po še nekterih posebnih razgovorih o šolskem verdevanji i. t. d. sklene g. pervosednik sejo s podbudno besedo do učiteljev in s slavoklicom na Njih Veličanstvo presvetlega cesarja.

— 8. t. m. je bila v deželnem zboru na versti postava o šolskem nadzorstvu. Po živih govorih „za“ in „zoper“ je bila poslednjič ta postava z malimi preuredbami potem sprejeta tako, kakor jo je nasvetoval šolski oddelek deželnega zbora. Kedar bode postava poterjena, bodemo jo popolno naznanili.

— V mestni šoli se učenci učé telovaditi, in sicer vsaki razred po 2 uri na teden.

Razpis učiteljskih služeb.

V Šentjurju blizo Šmarije in pri sv. Jakobu na Savi se bote z začetkom tega šolskega leta začele dve novi ljudski šoli, vsaka z 262 gold. 50 kr. vstavljenih letnih dohodkov. Prošnje za nje naj se pošiljajo do 20. okt. t. l.

C. k. okrajno glavarstvo v Ljubljani 28. sept. 1869.

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. Postavljeni in prestavljeni so gg.: France Schmiedt, prejšnji podučitelj v Ribnici, za podučitelja v Semič, — Alojzi Malenšek, učitelj na Raki, se je službi odpovedal, — na njegovo mesto začasno pride poterj. pripravnik Anton Javoršek iz Glogovice, — Silvester Kette od sv. Petra pri Postojni gre v Moravce za podučitelja, Leopold Zupin, podučitelj v Moravčah, v Hotederšico za učitelja, — Janez Treven iz Hotederšice k sv. Petru, — Štefan Čampa iz Loškega potoka v Zasèp na Gorenškem, — Anton Požár iz Zasèp v Zabnico, — Kristijan Engelmann iz Zabnice k sv. Gregorju, — Anton Kratochwill od sv. Gregorja v Loški potok za podučitelja, — Janez Tuma, poterj. pripravnik, za nam. učitelja na mesto bolehnega Avgušтина Engelmanna v Kranj, — Anton Bizjak, poterj. pripravnik, za nam. učitelja v paralelno šolo k normalki v Ljubljano, — Juri Birtič iz Zagorja v Šmarten pod Šmarno goro, in na njegovo mesto Lorenc Arko iz Šmartna.

Učiteljeva služba v Sostru je podeljena Antonu Bezeku, učitelju na Gočah pri Vipavi, in služba na Gočah je razpisana; prošnje se oddajajo do 20. t. m.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.